

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคกระแสโลกาภิวัตน์ ส่งผลกระทบต่อสังคมไทยให้มีลักษณะหลายอย่างที่ผิดแผกแตกต่างไปจากอดีต ด้วยความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไร้พรมแดน ทำให้ระบบข่าวสารข้อมูลเชื่อมต่อกัน มีความรวดเร็วทันสมัย ส่งผลให้วิถีชีวิตของคนเปลี่ยนไป และเมื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาแทนที่เทคโนโลยีพื้นบ้านอันเป็นภูมิปัญญาที่มีการสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน ทำให้ความภาคภูมิใจและการพึ่งพาตนเองลดน้อยถอยลง ก่อให้เกิดวิกฤตทางสังคมทุกมิติอย่างน่าวิตก การเปลี่ยนแปลงของสังคมภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์เป็นผลให้เกิดการรับวัฒนธรรมใหม่เข้ามาโดยขาดการศึกษา ขาดการเลือกสรรให้เหมาะสมและสอดคล้องกับรากฐานของวัฒนธรรมไทยอย่างไม่รู้ตัว (วัชร ตระกูลงาม, 2542) อีกทั้งวัฒนธรรมต่างชาติได้หลั่งไหลมากับสื่อสารมวลชนและสื่อโทรคมนาคมต่างๆ อย่างกว้างขวางจนไม่สามารถควบคุมได้ ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและศิลปวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เห็นได้ชัดเจนประการหนึ่ง คือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมจากสังคมดั้งเดิม คือสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมอุตสาหกรรม และเป็นสังคมสมัยใหม่หรือสังคมเทคโนโลยีสารสนเทศ ดังเช่น ปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคม รวมทั้งเกิดปัญหานานับประการตามมา แนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยการศึกษาเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหา เพื่อให้สังคมไทยผ่านวิกฤตและกอบกู้ความเป็นไทยกลับมาได้อย่างเต็มภาคภูมิ

การศึกษาถือเป็นรากฐานสำคัญที่สุดสำหรับสร้างความเจริญก้าวหน้า และพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ รวมทั้งสามารถโน้มนำประเทศไปในแนวทางที่พึงประสงค์ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และศิลปวัฒนธรรม การศึกษาจึงมีบทบาทต่อการพัฒนาประเทศ เพราะถือว่าการวางรากฐานที่ดีทางการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญที่สุดประการหนึ่งในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและแก้ปัญหาต่างๆ ในสังคมได้ เนื่องจากการศึกษาคือกระบวนการเรียนรู้ของคนและสังคม (รุ่ง แก้วแดง, 2545) ซึ่งคนทุกคนที่อยู่ในสังคมต้องเรียนรู้ด้วยกันเพื่อช่วยให้คนและสังคม สามารถพัฒนาตนเองในด้านต่างๆ

ตลอดช่วงชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้กระบวนการศึกษาเพื่อเร่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของคน ให้กลายเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ และเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาประเทศให้มากขึ้น การศึกษาจึงมีความสำคัญสูงสุดในการสร้างชาติ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540) ทำให้มนุษย์ได้รับประสบการณ์อันก่อให้เกิดการเรียนรู้ การพัฒนา การรู้จักคิด รู้จักทำและรู้จักแก้ไขปัญหาลดลงจนสามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการผลิตบุคคลที่มีความรู้ความสามารถจำนวนมาก เพื่อเสริมสร้างบุคคลให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของชาติต่อไป

จากสถานการณ์ที่โลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วนี้ ทำให้ระบบการจัดการศึกษาไทยไม่สามารถปรับตัวได้ทันตามความต้องการของสังคมอีกทั้งสังคมมีความซับซ้อน เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้มนุษย์ไม่สามารถเผชิญกับปัญหาและความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้จึงเกิดภาวะวิกฤต เช่นความยากจน การไม่มีงานทำ ความเครียด ความรุนแรง ปัญหายาเสพติด ปัญหาโรคเอดส์ ความขัดแย้ง อาชญากรรม การทำลายสิ่งแวดล้อม ขาดการให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมของตน และอื่นๆ ไม่สามารถจัดระบบชีวิตและสังคมให้สงบสุขได้ (ประเวศ วะสี, 2543) การจัดการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาทุกระดับที่ผ่านมา เป็นการศึกษที่สร้างความอ่อนแอทางสติปัญญา ทำลายศักยภาพในการเรียนรู้ สร้างคนที่ขาดความรู้ คิดไม่เป็น ทำอะไรไม่เป็น ขาดวิธีการแสวงหาความรู้ ไม่มีฉันทะและขาดความสามารถในการสร้างความรู้ (ประเวศ วะสี, 2538) จึงทำให้การศึกษาที่ผ่านมาไม่สนองตอบการพัฒนาผู้เรียนเท่าที่ควร ผู้สอนส่วนใหญ่จะใช้วิธีการเรียนการสอนที่เน้นผู้สอนเป็นศูนย์กลาง เน้นการถ่ายทอดความรู้ และเนื้อหาไม่เน้นกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยละเลยการพัฒนาให้ผู้เรียนมีศักยภาพ ไม่นำเหตุการณ์ปัญหาชุมชนและสภาพแวดล้อมรอบตัวผู้เรียนเข้ามาเรียนรู้ ไม่สนใจวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ค่านิยมและภูมิปัญญาไทย จึงเป็นผลให้กระบวนการเรียนรู้ไม่สอดคล้องกับสภาพความจริง และเป็นการศึกษาที่มุ่งผลิตคนเพื่อป้อนตลาดแรงงาน อันเป็นผลทำให้ผู้เรียนมีแต่ความรู้ไม่มีความคิด (วิชัย วงษ์ใหญ่ ,2541) การเรียนท่องจำตำราเอาวิชาเป็นที่ตั้ง ไม่สามารถให้คนเผชิญและแก้ปัญหาด้วยตนเองได้ ขาดการเชื่อมโยงชีวิตจริง การเรียนโดยเอาวิชาเป็นตัวยึด ทำให้การศึกษาแยกตัวออกจากความเป็นจริงของชีวิต (ประเวศ วะสี, 2543) จึงเป็นเหตุจำเป็นต้องเร่งรัดปฏิรูปการศึกษา เพื่อพัฒนาให้เด็กเยาวชนและคนไทยในอนาคตเป็นคนดีมีคุณธรรม เป็นคนเก่ง คิดดี ทำงานได้ดี มีคุณภาพ มีความเป็นไทย สามารถปรับตัวได้เหมาะสมกับสถานการณ์ของโลกและสังคมที่เปลี่ยนแปลง (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544) โดยเฉพาะในหมวด 4 แนวการจัดการศึกษา เป็นการปฏิรูปการเรียนรู้ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ถือ

ว่าเป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา โดย มาตรา 22 ถึงมาตรา 30 กล่าวถึงการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ถือว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพในการจัดการศึกษาทุกระดับจะต้องเน้นการบูรณาการ โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างของบุคคล การจัดการเรียนการสอนจะต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ในการแก้ไขปัญหา ดังที่ Martin Brine (1999) กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้ที่ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองอยู่บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา และการคิดอย่างมีวิจารณญาณต่อกิจกรรมการเรียนรู้ที่พวกเขาเกี่ยวข้อง ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยการทดสอบแนวคิดและวิธีการบนฐานความรู้ก่อนหลังประสบการณ์ สามารถประยุกต์สิ่งเหล่านี้กับสถานการณ์ใหม่ และทำให้เป็นความรู้ใหม่ที่ได้อีกกับโครงสร้างสติปัญญาที่มีก่อน เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544) สอดคล้อง ประเวศ วะสี (2542) และ สิปปนนท์ เกตุทัต อ้างถึงใน สัตยลักษณ์ เทียมถนอม (2539) เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนว่า ผู้เรียนจะต้องรู้วิธีการ ได้มาซึ่งความรู้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายแก่ผู้เรียนนั้นควรเน้นวิชาความรู้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้อุ้มนกับความรู้ใหม่สามารถเรียนรู้ได้ทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียน และตลอดชีวิตได้ ในการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทาง ร่างกายและสติปัญญา ความรู้ คุณธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข ดังนั้นกระบวนการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพื่อให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพต่อการพัฒนาประเทศให้ยั่งยืนต่อไป

สถาบันอุดมศึกษาเป็นแหล่งสร้างองค์ความรู้และพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญของสังคมอีกสถาบันหนึ่ง โดยมีภารกิจหลัก อยู่ 4 ประการ ได้แก่ การสอนหรือการผลิตบัณฑิต การสร้างองค์ความรู้ใหม่หรือการวิจัย การบริการทางวิชาการและการทำนุบำรุงส่งเสริมวัฒนธรรม (พันศักดิ์ พลสารัมย์ และ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2543) การเผชิญปัญหาวิกฤตการณ์ในการพัฒนาประเทศในทุกๆ ด้าน ทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพจึงมีความจำเป็นต่อการแก้ไขปัญหาในด้านต่างๆของประเทศ ระพี สาคริก (2543) กล่าวว่า “สถาบันอุดมศึกษาเป็นองค์กรพัฒนาการศึกษาระดับสูงที่ไม่เพียงมุ่งด้วยตำราสาระที่เป็นข้อมูลและรูปแบบเทคโนโลยีเท่านั้นหากน่าจะเป็นความสูงด้วยระดับคุณภาพของคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสูงด้วยภูมิปัญญาและศีลธรรม” และในกระแสของ โลกปัจจุบันและอนาคตสิ่งสำคัญ

สำหรับการเรียนรู้ท่ามกลางข้อมูลข่าวสารที่มากมาย คือ การที่ผู้เรียนมีวิธีการเรียนรู้ได้ตลอดเวลา กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ความแตกต่างระหว่างบุคคลส่งผลให้ผู้เรียนมีวิธีการของตนเอง กระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพของผู้เรียนการจัดการศึกษาถือว่าเป็น กิจกรรมที่มีความสำคัญยิ่งประการหนึ่งของมนุษยชาติ เป็นการพัฒนากำลังคนให้ เป็นกำลังสำคัญของประเทศ (รุ่ง แก้วแดง, 2541)

อุดมศึกษาเป็นการศึกษาจึงอีกระดับหนึ่ง ที่เป็นแหล่งสร้างองค์ความรู้และพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญของสังคมจากภาระกิจหลัก 4 ประการดังที่กล่าวมา ในหลักการอุดมศึกษาที่สำคัญ คือ มีอิสระในการปกครองตนเองและการมีเสรีภาพด้านวิชาการได้แก่ การศึกษาหาความรู้ใหม่ เพิ่มเติมหรือการเสริมความรู้เดิมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กิจกรรมการเรียนการสอนจึงเป็นกิจกรรมที่ต้องได้รับการจัดการปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอ มีขอบข่ายกว้างขวางและเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา การศึกษาในระดับอุดมศึกษาจึงเป็นการเตรียมความพร้อมให้นักศึกษาออกไปเผชิญกับความก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้งทั้งทางวิชาการและการเปลี่ยนแปลงของสังคม การจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาจึงต้องคำนึงถึงการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเรียนรู้ทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง การใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการอยู่ร่วมกันในสังคม เพื่อพัฒนาศักยภาพของนิสิตนักศึกษาในแต่ละบุคคลให้ถึงขีดสูงสุด (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2544)

สถาบันราชภัฏนับเป็นสถาบันระดับอุดมศึกษาที่มีปณิธานในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับการพัฒนาท้องถิ่น ตามมาตรา 7 หมวด 1 บททั่วไป ของพระราชบัญญัติสถาบันราชภัฏ พ.ศ. 2538 ระบุไว้ชัดเจนว่า ให้สถาบันราชภัฏเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์ให้การศึกษาระดับปริญญาตรีและวิชาชีพชั้นสูง ทำการวิจัย ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม ปรับปรุง ถ่ายทอดและพัฒนาเทคโนโลยี ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ผลิตครูและส่งเสริมวิทยฐานะครู (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2541) สถาบันราชภัฏนั้นแตกต่างจากสถาบันอุดมศึกษาทั่วไปเพราะเป็นสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ส่วนสถาบันอุดมศึกษาโดยทั่วไปจะเน้นความเป็นเลิศทางวิชาการ การจัดการศึกษาในวิชาการและวิชาชีพชั้นสูงและการค้นคว้าวิจัย พนม พงษ์ไพบูลย์ (2543) กล่าวว่าสถาบันราชภัฏในอนาคตจะเป็นสถาบันที่มุ่งพัฒนาความเป็นท้องถิ่น มีจุดเน้นที่การสนองต่อการแก้ปัญหาของท้องถิ่น หรือเอาท้องถิ่นเป็นฐาน และการบูรณาการภูมิปัญญาดั้งเดิมผสมผสานกับภูมิปัญญาสากลมาใช้ให้สอดคล้องเหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย มีการเชื่อมโยงกระบวนการเรียนการสอนและการวิจัยเข้าด้วยกัน เกี่ยวพันกับการพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียนเพราะแท้จริงแล้วการเรียนรู้คือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร

อันเป็นผลมาจากการฝึกหัดหรือประสบการณ์ที่คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ในการพัฒนาปัญญาที่ได้ผลดีคือการใช้กระบวนการวิจัย (สำนักงานสภาพัฒนาการศึษา, 2544) สอดคล้องกับ (วิจิตร จันพรากุล อ้างถึงใน ธีรศักดิ์ อัครบวร, 2540) ได้ให้แนวทางของการพัฒนาสถาบันราชภัฏให้สามารถทำหน้าที่เป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นว่า จะต้องทำหน้าที่ผลิตบัณฑิตตามความต้องการของท้องถิ่น ให้การบริการทางวิชาการแก่ชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาของท้องถิ่น ดังนั้นบัณฑิตจากสถาบันราชภัฏจึงเป็นเสมือนบุคลากรในท้องถิ่น การศึกษาและนำความรู้สู่ภูมิภาคของคนเป็นเสมือนผู้นำความรู้ พินิจและชี้ให้เห็นถึงคุณค่าของบุคคลในท้องถิ่น (เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2534) สถาบันราชภัฏเป็นสถาบันหนึ่งที่สามารถพัฒนาบุคลากรตลอดจนเยาวชนในแต่ละท้องถิ่นที่จะเติบโตขึ้นเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติในอนาคต โดยมีปรัชญาพื้นฐานของสถาบันคือ เปิดให้โอกาสแก่คนในภูมิภาคต่างๆ ให้ได้ศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นของตนเองหรือใกล้เคียงเพื่อลดค่าใช้จ่าย อยู่ติดกับพื้นที่เพื่อจะได้เป็นกำลังในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองและให้ทุกคนได้เข้าศึกษาเพื่อหาความหมายในชีวิตที่กว้างขวางเชื่อมั่นยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการช่วยกระจายโอกาสให้ผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในท้องถิ่นที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา (กรมการฝึกหัดครู, 2534) ซึ่งสอดคล้องกับ สุรพันธ์ ยนต์ทอง (2533) ที่กล่าวว่า สถาบันราชภัฏที่กระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศนั้น ส่วนใหญ่มีความใกล้ชิดกับชุมชนหรือท้องถิ่น จึงมีโอกาสดำเนินกิจกรรมกับชุมชนเหล่านั้นไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมือง โดยมองเห็นจุดเด่นจุดด้อยที่วิทยาลัยครูควรมีโอกาสช่วยเหลือในแง่วิชาการของท้องถิ่นนั้นๆ

โปรแกรมวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ เป็นโปรแกรมวิชาหนึ่งในสังกัดสถาบันราชภัฏที่มีหน้าที่โดยตรงในการจัดการศึกษาด้านดังกล่าวซึ่งระบุไว้อย่างชัดเจนในจุดประสงค์เฉพาะหลักสูตร โปรแกรมวิชาศิลปศึกษา และในการจัดการเรียนการสอนนั้นมีรายวิชาที่เปิดสอนสอดคล้องกับแผนนโยบายของสถาบันราชภัฏ นั่นคือ วิชาศิลปะพื้นบ้าน (Folk Arts) เป็นวิชาบังคับเลือกเรียน จากแขนงวิชาศิลปะพื้นบ้านที่อยู่ในหมวดวิชาเฉพาะด้านซึ่งมีการจัดการเรียนการสอนโดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนได้รับองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของศิลปะพื้นบ้านจากแหล่งต่างๆ ในท้องถิ่น วัสดุ วิธีการ ประโยชน์ใช้สอย ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะพื้นบ้าน หรือทักษะจากผู้รู้ ซึ่งมีความรู้ ความเชี่ยวชาญโดยตรง อีกทั้งผู้เรียนจะเห็นความสำคัญ และเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนหรือเทคโนโลยีชาวบ้านในท้องถิ่น มีเจตคติที่ดี ตลอดจนการอนุรักษ์และเผยแพร่ศิลปะพื้นบ้านให้คงอยู่ (สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาพัฒนาการศึษา, 2545) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Alexander Minitzer (1982) เกี่ยวกับการศึกษาถึงการนำความรู้

ทางวัฒนธรรมพื้นบ้านเข้ามาประกอบการเรียนการสอนและให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษา โดยศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชนซึ่งจะช่วยให้เข้าใจชุมชนและวัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิมให้มีความสัมพันธ์กันยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของ Macdowell (1984) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าควรจะต้องมีการศึกษาและบรรจุหลักสูตรศิลปะพื้นบ้านไว้ในสถาบันอุดมศึกษาทั่วไป เพื่อสนับสนุนให้มีการพัฒนาและแลกเปลี่ยนความรู้จากบุคคลภายนอก อีกทั้งสถาบันอุดมศึกษายังมีบทบาทและมีอิทธิพล อย่างยิ่งในการถ่ายทอดความรู้ด้านศิลปะพื้นบ้านทำให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดียิ่งขึ้นต่อศิลปะพื้นบ้าน ในการศึกษาวิชาศิลปะพื้นบ้านจำเป็นจะต้องศึกษาจัดการเรียนการสอนในลักษณะแบบบูรณาการ โดยศึกษาจากศาสตร์สาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง หากการศึกษาศิลปะพื้นบ้านขาดการบูรณาการวิชาที่เกี่ยวข้องแล้ว จะทำให้การศึกษานั้นขาดความสมบูรณ์ไป (วิบูลย์ ลีสุวรรณ, 2540) สอดคล้องกับ Congdon, Kristin Goranson (1983) ด้านการศึกษาศิลปะพื้นบ้านจำเป็นต้องศึกษาจากการสืบค้นเอกสารจากหลายแขนงไม่ว่าจะเป็นทางด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ จากวิถีชาวบ้าน ทางมนุษยวิทยา ทางโบราณคดี วัฒนธรรม จากตัวของศิลปะพื้นบ้าน เป็นต้น ในการศึกษาศิลปะพื้นบ้านในหลักสูตรศิลปศึกษานี้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ จงกล เสงสุวรรณ (2540) ที่ศึกษาแนวโน้มหลักสูตรของศิลปศึกษาระดับปริญญาตรีสถาบันราชภัฏ พบว่า ด้านการเรียนการสอนเป็นรูปแบบที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นการปฏิบัติจริง มีสื่อการสอนที่ทันสมัย หลากหลาย ซึ่งการศึกษาศิลปะพื้นบ้านผู้เรียนจะต้อง ใช้กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น เป็นคนซึ่งสังเกต สงสัย รู้จักคิด รู้แก้ปัญหา มีความละเอียดอ่อน สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ปัจจัยและองค์ประกอบที่ทำให้เกิดงานศิลปะพื้นบ้านได้ อีกทั้งสามารถเชื่อมโยงความรู้ที่ได้สู่ชีวิตจริง ในปัจจุบันได้มีหลายสถาบันทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับศิลปหัตถกรรมและเครื่องใช้พื้นบ้าน และมีการเผยแพร่มากขึ้น แนวทางที่ใช้ในการศึกษานั้น ยังไม่มีกฎเกณฑ์หรือทฤษฎีตายตัวลงไป ซึ่งกฎเกณฑ์หรือทฤษฎีที่เกิดขึ้นจากภูมิภาคต่างๆของโลก หรือของแต่ละประเทศบางครั้งก็ไม่สามารถที่จะนำมาใช้ร่วมกันได้ทั้งหมด ทั้งนี้เนื่องมาจากงานศิลปะพื้นบ้านนี้จะผูกพันอยู่กับสภาพแวดล้อมของสังคม ตลอดจนประเพณีและวัฒนธรรมของของกลุ่มชนนั้นๆ ด้วย (มารุต อัมรานนท์, 2543) การศึกษาศิลปะพื้นบ้าน วิบูลย์ ลีสุวรรณ (2535) ได้ให้แนวทางในการศึกษาสอดคล้องกับ มารุต อัมรานนท์ (2543) ว่า สามารถศึกษาในวงกว้างๆ ได้ 3 ด้านคือ ศึกษาคุณค่าด้านประโยชน์ใช้สอย ศึกษาคุณค่าด้านความงามและศิลปะ และการศึกษาเชิงวิเคราะห์แง่มุมต่างของตัวงานศิลปะพื้นบ้านเพื่อให้ง่ายต่อการศึกษา ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปะพื้นบ้านเพื่อให้ผู้เรียน สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ จนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ รวมทั้งเห็นคุณค่าในงานศิลปะพื้นบ้านได้นั้นจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา ความแตกต่างของบุคคลส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติ

ชาติและเต็มตามศักยภาพ เน้นการบูรณาการ โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนจะต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ในการแก้ไขปัญหา เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้

วิธีสอนแบบสตอรีไลน์ (Storyline Method) เป็นนวัตกรรมหนึ่งที่เป็นการบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ถูกคิดค้นและพัฒนาโดย Professor Steve Bell และ Sally Harkness นักการศึกษาชาวสกอตแลนด์ (Creswell, Jeff, 1997) วิธีการสอนนี้ได้รับความสนใจและได้รับความนิยมนำแพร่หลายทั้งในประเทศและต่างประเทศ วิธีการสอนแบบสตอรีไลน์ (Storyline Method) มีลักษณะเด่นในการบูรณาการหลักสูตร องค์ความรู้ ทักษะการเรียนและกระบวนการเรียนรู้ จากหลายสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกัน เป็นการจัดการเรียนการสอนอย่างมีการบูรณาการและเป็น การเรียนตามสภาพจริงที่มีการดำเนินเรื่องหรือผูกเรื่องให้มีความต่อเนื่องประจวบเส้นเชือก โดยมีคำถามหลัก เป็นตัวเชื่อมการดำเนินเรื่องแต่ละตอนเข้าด้วยกัน หรือเปิดประเด็นในการดำเนินเรื่อง เน้นการใช้ กิจกรรมให้สอดคล้องกับคำถามหลักและเนื้อหาการผูกเรื่องและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติ ซึ่งมีความสอดคล้องกับลักษณะการเรียนการสอนวิชาศิลปะพื้นบ้านตรงที่มีการใช้คำถามนำไปสู่ การสืบสอบหาคำตอบ เช่น สิ่งนั้นมีการใช้สอยอย่างไร ใครเป็นคนใช้ ใช้ในภูมิภาคอย่างไร สร้าง ขึ้นมาด้วยวัสดุอะไร สร้างมาตั้งแต่สมัยไหน มีความสำคัญผูกพันกับชีวิตความเป็นอยู่ขนบธรรมเนียม ประเพณีของคนในท้องถิ่นมากน้อยเพียงใด เป็นต้น จากคำถามดังกล่าวนำไปสู่การค้นหาคำตอบจาก การศึกษาศิลปะหัตถกรรมพื้นบ้านประเภทนั้นๆ (วิบูลย์ ลีสุวรรณ, 2535) ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความ เข้าใจ เห็นคุณค่าและมีเจตคติที่ดีต่อศิลปะพื้นบ้าน อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Congdon, Kristin Goranson. (1983) ได้ทำการศึกษารูปแบบทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการสอนและการวิเคราะห์ศิลปะ พื้นบ้านผลที่ได้จากการศึกษา คือ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เกิดการเห็นคุณค่าของงานและเห็นคุณค่าทาง ด้านศิลปะทำให้เกิดความเข้าใจในประโยชน์การใช้สอยมากขึ้น และเห็นถึงความมีเอกลักษณ์ของศิลปะ พื้นบ้าน ทำให้ผู้เรียนเกิดมุมมองที่เชื่อมโยงและขยายไปสู่ความสนใจเพื่อเกิดวิสัยทัศน์ด้านอื่นๆ อีกทั้ง มีความเกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนเอง ทำให้เกิดการขยายมุมมองทางความคิดสร้างสรรค์มากขึ้น นับว่าการ จัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะพื้นบ้าน มีความสอดคล้องกับการเรียนการสอนด้วยวิธีสตอรีไลน์ (Storyline Method) ซึ่งเป็นแนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในหมวดที่ 4 มาตรา 22,23และ24 ที่ว่าการจัดการศึกษาต้องยึดหลักผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน

สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและตามศักยภาพ มีการบูรณาการเนื้อหา ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การแก้ไขปัญหา กับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ส่งเสริมให้ผู้สอนจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน อำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, 2544) วิธีสอนแบบสตอรีไลน์ (Storyline Method) จึงเป็นวิธีการสอนอีกรูปแบบหนึ่งที่สอดคล้องกับการจัดการศึกษาโดยมีการนำทฤษฎีการเรียนรู้หลาย ทฤษฎีมาใช้ร่วมกัน คือ การบูรณาการ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็น ศูนย์กลาง การเรียนรู้จากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวผู้เรียนเชื่อมโยงออกไปสู่วิถีชีวิต การค้นคว้าหาความรู้และสร้าง องค์ความรู้ด้วยตนเองสอดคล้องกับความต้องการ เน้นการพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพในการเรียนรู้ และ ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนจะช่วยพัฒนาความรู้ความเข้าใจ เจตคติ และ ฝึกทักษะทางการเรียนให้แก่ผู้เรียน เช่น การสื่อสาร การจัดการ การทำงานกลุ่ม การวางแผน การเผชิญ สถานการณ์ การคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ การตัดสินใจ การเชื่อมโยงความรู้ และการประยุกต์ ความรู้มาใช้ในการแก้ไขปัญหา กับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นไปพร้อมๆกัน (Bell and Fifeld, 1998; Leeschert, 1997; Lipka, 1997; วลัย พานิช, 2544; อรทัย มูลคำ, และคณะ, 2544; อรรถพล อนันตวรสกุล, 2544; พิมพ์ธ์ เคะชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข, 2544) อีกทั้งยังพัฒนาความรับผิดชอบในการทำงานร่วม กัน ซึ่งจะช่วยส่งผลให้เกิดการพัฒนาการและศักยภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนให้สูงขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ปีพุทธศักราช 2542 ซึ่งการเรียนรู้ของผู้เรียนจะ เกิดขึ้น ได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับ การเรียนการสอนเป็นองค์ประกอบสำคัญ เพราะการเรียน การสอนเป็นการจัดกิจกรรมประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน โดยคำนึงถึงองค์ประกอบหลายประการ และถือ ว่าการเรียนการสอนเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดในกระบวนการให้หลักสูตร เพราะเป็นกิจกรรมที่เน้นให้ ผู้เรียนปฏิบัติมากที่สุด นอกจากนี้ยังเป็นกิจกรรมที่จะต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์เป็นอย่างดี จึงจะก่อให้เกิด การเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียน อันจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาผู้เรียน และ ผลการเรียนรู้จะต้องเป็นเชื้อหรือชนวนที่ทำให้ผู้เรียนใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีวิธีแสวงหาความรู้ที่หลากหลาย ศึกษาหาความรู้ได้ตลอดชีวิต หรือเรียกว่าเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ด้วยเหตุดังกล่าว กระบวนการเรียน การสอนศิลปะพื้นบ้านซึ่งมีเป้าหมายในอันที่จะให้ผู้เรียนบูรณาการระหว่างชีวิตกับสังคม เนื้อหาทฤษฎี กับหลักปฏิบัติ เพื่อให้บังเกิดการเชื่อมโยงความรู้สู่ชีวิตจริง จึงมีความเหมาะสมต่อการจัดการเรียน การสอนวิชาศิลปะพื้นบ้านให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม แต่ละท้องถิ่น ตามความต้องการของผู้เรียนและความแตกต่างของแต่ละบุคคล จากที่กล่าวมาทั้งหมด ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาผลการสอนวิชาศิลปะพื้นบ้าน โดยวิธีสตอรีไลน์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรี โปรแกรมวิชาศิลปศึกษา สถาบันราชภัฏ โดยศึกษาเนื้อหา

เกี่ยวกับลักษณะรูปแบบของศิลปะพื้นบ้านตามแหล่งต่างๆ ในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการศึกษาเชิงวิเคราะห์ถึง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาศิลปะพื้นบ้านภายใต้กระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนแบบสตอรีไลน์ (Storyline Method)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลการสอนวิชาศิลปะพื้นบ้าน โดยวิธีสตอรีไลน์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรี โปรแกรมวิชาศิลปศึกษา สถาบันราชภัฏ

สมมติฐานของการวิจัย

จากการศึกษากรอบแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของผู้วิจัยโดยตั้งสมมติฐานในการวิจัยครั้งนี้ว่า นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาศิลปะพื้นบ้านสูงขึ้น ภายหลังจากที่เรียนโดยวิธีสตอรีไลน์

ขอบเขตของการวิจัย

1. ตัวอย่างประชากรที่ใช้การวิจัยครั้งนี้ เป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ใช้การทดลองที่เรียกว่า Single group แบบ Pretest – Posttest Design โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างเดียว ซึ่งมีลักษณะที่ตรงกับปัญหาการวิจัย (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2536) กลุ่มตัวอย่างประชากร คือ นักศึกษา (โปรแกรมวิชาศิลปศึกษา) สถาบันราชภัฏราชนครินทร์ ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาศิลปะพื้นบ้านจำนวน 31 คน
2. ตัวแปรในการวิจัยประกอบด้วย
 - 2.1 ตัวแปรต้น คือ วิธีสอนแบบสตอรีไลน์ (Storyline Method)
 - 2.2 ตัวแปรตาม คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย
3. เนื้อหาในบทเรียน คือ กระบวนการสอนวิชาศิลปะพื้นบ้านตามหลักสูตรศิลปศึกษาโดยศึกษาเกี่ยวกับ ลักษณะรูปแบบของศิลปะพื้นบ้านตามแหล่งต่างๆ ในท้องถิ่น ศึกษาในเชิงวิเคราะห์
4. ช่วงเวลาการทดลอง ใช้เวลาทดลองประมาณ 6 สัปดาห์ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การวิจัยครั้งนี้ เนื้อหาบทเรียนที่นำมาจัดการเรียนการสอนแบบสตอรีไลน์ (Storyline Method) คือ เนื้อหาในวิชาพื้นบ้าน 2 (Folk Arts) โดยศึกษาเกี่ยวกับ ลักษณะ รูปแบบของศิลปะพื้นบ้านตามแหล่งต่างๆ ในท้องถิ่น ศึกษาในเชิงวิเคราะห์ ใช้เวลาสอนทั้งหมด 18 คาบ

2. กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ศึกษา คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี โปรแกรมวิชาศิลปศึกษา สถาบันราชภัฏราชนครินทร์ ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาศิลปะพื้นบ้าน 2 (Folk Arts 2) เป็นสถาบันราชภัฏแห่งหนึ่งที่เปิดการเรียนการสอนวิชาศิลปะพื้นบ้านในหลักสูตรศิลปศึกษา มีสภาพการจัดการเรียนการสอนคล้ายคลึงกับสถาบันราชภัฏทุกแห่งทั่วประเทศ จึงสามารถเป็นตัวแทนกลุ่มประชากรได้

คำจำกัดความในการวิจัย

1. วิธีสอนแบบสตอรีไลน์ (Storyline Method) หมายถึง การจัดการเรียนการสอนโดยมีการผูกเรื่องให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและตามลำดับเหตุการณ์ หรือเรียกว่าการกำหนดเส้นทางเดินเรื่อง โดยใช้คำถามเป็นหลักเป็นตัวนำผู้การให้นักเรียนทำกิจกรรมอย่างหลากหลายเพื่อสร้างความรู้ด้วยตนเอง แต่ละเรื่องราวหรือแต่ละเหตุการณ์ต้องมี 4 องค์ประกอบ คือ ฉาก ตัวละคร การดำเนินชีวิต และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วต้องแก้ไขเป็นสำคัญ (Bell and Fifield, 1998; Creswell, 1997; Letschert, 1997; วลัย พานิช, 2544; พิมพันธ์ เฉชะคุปต์, 2544; อรรถพล อันทนตวรสกุล , 2544; อรทัย มูลคำ, และคณะ, 2544)

2. วิชาศิลปะพื้นบ้าน หมายถึง รายวิชาศิลปะพื้นบ้าน 2 (Folk Arts 2) ที่เปิดการเรียนการสอนในหลักสูตรศิลปศึกษาในสถาบันราชภัฏทุกแห่งทั่วประเทศ และนักศึกษาศิลปะต้องเรียนทุกคน เป็นวิชาบังคับเลือกเรียนจากแขนงวิชาศิลปะพื้นบ้านที่อยู่ในหมวดวิชาเฉพาะด้านซึ่งมีการจัดการเรียนการสอนโดยมีเนื้อหาวิชาที่จะศึกษา คือ ศึกษาลักษณะ รูปแบบของศิลปะพื้นบ้านตามแหล่งต่างๆ ในท้องถิ่น ศึกษาเชิงวิเคราะห์

3. กระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การเรียนรู้ที่เกิดจากการกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความแตกต่าง และความถนัดของผู้เรียน ในวิชาศิลปะพื้นบ้านโดยวิธีสตอรีไลน์เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออกถึงทักษะกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีมาใช้ในกระบวนการปฏิบัติงานและกระบวนการขั้นตอนการได้มาซึ่งความรู้จากการเรียนวิชาศิลปะพื้นบ้านด้วยวิธีสตอรีไลน์ (Storyline) ประเมินจากแบบสังเกตพฤติกรรม แบบประเมินผลงานกลุ่ม และแบบบันทึกกระบวนการทำงานรายบุคคล

4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และ จิตพิสัย ที่นักศึกษาจะได้หลังจากการเรียนวิชาศิลปะพื้นบ้าน 2 (Folk Arts2) โดยวิธีสตอรี่ไลน์ ด้านพุทธิพิสัยและทักษะพิสัย วัดได้จากคะแนนที่ได้จากนักศึกษาทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาศิลปะพื้นบ้าน และด้านจิตพิสัยวัดได้จาก แบบวัดเจตคติที่มีต่อการเรียนวิชาศิลปะพื้นบ้าน 2 (Folk Arts 2) ซึ่งประเมินผลจากคะแนนที่ได้รับเมื่อสิ้นสุดการทดลอง

5. สถาบันราชภัฏ หมายถึง สถาบันราชภัฏราชชนครินทร์ที่เปิดการเรียนการสอนวิชาศิลปะพื้นบ้าน 2 (Folk Arts 2) ในโปรแกรมศิลปศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงผลการสอนด้วยวิธีสตอรี่ไลน์ในรายวิชาศิลปะพื้นบ้านที่มีต่อผลสัมฤทธิ์และ กระบวนการเรียนรู้วิชาศิลปะพื้นบ้าน โดยใช้วิธีสอนแบบสตอรี่ไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันราชภัฏราชชนครินทร์

2. สามารถนำกระบวนการเรียนการสอนโดยวิธีสตอรี่ไลน์ ไปพัฒนาการเรียนการสอนในราย วิชาศิลปะพื้นบ้าน ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี โปรแกรมศิลปศึกษา สถาบันราชภัฏ

3. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอนในการนำไปประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนวิชาอื่นๆ ใ้ กับนักเรียน นักศึกษาต่อไป